

7 ABREVIACE

Tvoření nových slov zkracováním stávajících jedno- nebo vícečlenných lexikálních jednotek není v češtině příliš produktivním způsobem obohacování slovní zásoby. Dominantně se zkratky vyskytují v psaných komunikátech, do mluvené komunikace pronikají až sekundárně, a to pouze některé typy (viz níže). Obecně lze konstatovat, že se zkratky vyznačují málo zřetelnou motivovaností, což ztěžuje dekodování jejich významu.

Na základě toho, jak je se zkratkou nakládáno v mluveném jazyce, rozlišujeme zkratky grafické, tedy takové, které se jako zkratky realizují pouze v psaném projevu a v mluvené podobě jsou vyslovovány v plné formě (př. A), a zkratky graficko-fonické, které si svůj zkratkový charakter zachovávají i v mluveném projevu, v němž jsou hláskovány (př. B), a zkratková slova, jež jsou vyslovována jako souvislá slova a mají mluvnické charakteristiky plnohodnotných slov, resp. substantiv (př. C).

Př. 7/A: adj., adv., aj., angl., atd., atp., č., ekol., ekon., např., popř., př. n. l., rkp., s., srov., tj.

Př. 7/B: AV ČR, ČD, ČR, ČSSD, FF UP, KBH, USA, ODS, PhDr., CSc., H₂O.

Př. 7/C: Čedok, karma, kovral.

Zkratky lze také popsat a klasifikovat podle mechanismu jejich vzniku, tedy podle toho, jaké prvky z výchozího pojmenování využívají. Zkratky iniciálové užívají pouze prvních písmen (př. D), zkratky kontrakční písmena počáteční a koncová (př. E) a zkratky skeletové charakteristické skupiny hlásek (př. F), zkratková slova obvykle vznikají z počátečních skupin hlásek.

Př. 7/D: VUT, JAMU, s.

Př. 7/E: pí, fa, fce, Pha.

Př. 7/F: rkp., kpt.

Zkratky nejsou tvořeny pouze ze stávajících pojmenování jako projev jazykové ekonomie, ale jsou též přejímány z cizích jazyků, aktuálně z angličtiny (př. G).²⁰

Př. 7/G: AFK (away from keyboard), BTW (by the way), BF (boyfriend), JK (just kidding), THS/TY (thanks / thank you).

7.1 Vysvětlete význam zkratek v následujícím textu.

Z PLR do MLR jel jsem přes ČSSR, SNB mé DKW si stoplo na TK. Mé DKW SPZ ABT 25–50 musí teďka na GO do ČSAO. OHC či OHV či co má to DKW, potřebuje z NDR nová šoupátka. Jsem RNDr. CSc. z ČVUT v Praze 2, v ČSAO v Praze 3 já mám tlačenu. Tohle IA VHJ dělá kromě DKW BMW a NSU, KDF i MG. Za dvě LP KTO DKW mám na GO, když dostanu na ČVUT syna Kelblové. Kelblová z OPBH mistrovi ČSAO dá do bytu PVC a teplou H₂O. Vystavené na LVT PVC však přiveze skladníkovi DKP šofér V3S. Všechno dopadne OK za lístky na FOK, šofér ČSAD má o Schumanna zájem. Mistr od ČSAO známou má na PKO, její bratr v OÚNZ dělá sestřičku. V OÚNZ na WC mistr chytil TBC, musí na RTG, EKG a EEG. Spojení ČSAO-ČVUT-OPBH-ČSAD-FOK přerušilo se. RNDr. CSc. z ČVUT dá DKW SPZ ABT

²⁰ Některé jako pojmenování nových skutečností, jiné s cílem co možná neekonomičtěji obstát v nových formách komunikace typu SMS, příp. s cílem zaujmout originalitou ve formách komunikace typu chat.

25–50 do šrotu. Z ČSSR do MLR z ČVUT RNDr. musí chudák s ČSAD nebo s ČSD. (Podle Mládek, I.: Zkratky. Dostupné z http://lyrics.unas.cz/interpret/i/ivan_mladek/zkratky.html.)

7.2 Vysvětlete význam následujících zkratk a zamyslete se nad jejich funkční charakteristikou.

SMS	GSM
DVD	GPS
AFK	GMO

7.3. Z následujících pojmenování vytvořte zkratky, dbejte na jejich správnou pravopisnou podobu.

paní	doktor	zpravidla	a podobně	mimo jiné	před naším letopočtem	funkce	staroslověnština	nadmořská výška

Literatura k tématu:

Čejka, M.: Česká lexikologie a lexikografie. Brno 1992.

Čermák, F.: *Lexikon a sémantika*. Praha: Nakladatelství LN, 2010.

Daneš, F.: *K výslovnosti tzv. iniciálových zkratk*. Naše řeč, 1989, roč. 72, s. 170–172.

Filipec, J. – Čermák, F.: Česká lexikologie. Praha: Academia, 1985.

Grygerková, M.: *K abreviaci v současné slovní zásobě českých slangů*. In: Jazykověda – Linguistica 3. Ostrava: Filozofická fakulta OU, 1999, s. 63–70.

Hauser, P.: *Nauka o slovní zásobě*. Praha, Státní pedagogické nakladatelství, 1980.

Hrbáček, J.: *Jazykové zkratky v češtině*. Praha: Acta Universitatis Carolinae, 1979.

Karlík, P. – Nekula, M. – Pleskalová, J.: *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství LN, 2002.

Martincová, O. a kol.: *Neologizmy v dnešní češtině*. Praha: ÚJČ AV ČR, 2005.

Severa, V.: *K jazyku krátkých textových zpráv*. In: *Čeština – jazyk slovanský*. Ostrava: PdF OU, 2001, s. 142–145.

Svobodová, D.: *Specifické prvky jazykové ekonomie v současné elektronické komunikaci*. In *Čeština – jazyk slovanský* 4, Ostrava: PdF OU, 2009, s.